

เทศน์อบรมพระ ณ วัดป่าบ้านตาด
เมื่อวันที่ ๑๒ กันยายน พุทธศักราช ๒๕๓๔

ถามใจตัวเองซิ

พูดถึงการปฏิบัติปฏิบัติภาวนาดำเนิน เท่าที่เราได้เที่ยวเสาะแสวงหาครูหาอาจารย์มา มากต่อมาก ที่มาถึงใจเสียทุกอย่างทุกอย่าง ก็คือพ่อแม่ครูอาจารย์มั่นของเรา นี่เป็นเครื่อง ยืนยันได้เลยว่า ผู้ทรงมรรคทรงผลท่านดำเนินอย่างนั้น อย่างพ่อแม่ครูอาจารย์มั่นของเรา ไม่ว่าจะการจะอยู่ที่ไหนบำเพ็ญที่ใด มีแต่ที่สงบสงัด มีแต่ที่บำเพ็ญที่เหมาะสมกับการจะยัง ธรรมให้เกิดเพื่อมรรคเพื่อผลโดยถ่ายเดียวเท่านั้น ไม่มีสิ่งใดมาเคลือบมาแฝงเลย ตั้งแต่ สมัยท่านยังหนุ่มอยู่ก็เป็นเช่นนั้นเรื่อยมา จนกระทั่งเฒ่าแก่แล้วก็ไม่เคยลดละปฏิบัติที่ ราบรื่นดีงามเรื่อยมาจนกระทั่งวาระสุดท้ายของท่าน

ท่านถือหลักสัลเลขธรรมเป็นเครื่องดำเนิน เป็นเครื่องสนทนาพูดจาปราศรัยกับ พระกับเณรไปเสียทั้งนั้น คือไม่ห่างจากสัลเลขธรรม ๑๐ ประการนี้เลย เพราะฉะนั้น สัล เลขธรรม ๑๐ ประการนี้จึงเป็นเครื่องดำเนินเพื่อมรรคเพื่อผลโดยตรง ไม่มีคำว่าอ้อมค้อม ดังพ่อแม่ครูอาจารย์มั่นของเรา พูดขึ้นคำใดมีแต่เรื่องธรรม ๑๐ ประเภทนี้ทั้งนั้น คือ สัล เลขธรรม เครื่องขัดเกลา เครื่องซักฟอกกิเลส

อัปปัจฉตา ใครจะไปมักน้อยยิ่งกว่าพ่อแม่ครูอาจารย์มั่นของเรา คิดดูตั้งแต่หนุ่ม น้อยจนกระทั่งเฒ่าแก่ ท่านมีสมบัติอะไรติดเนื้อติดตอค์ของท่านไม่ปรากฏ ไปที่ไหนท่านไป อย่างง่ายดาย มีเฉพาะบริวาร ๘ เท่านั้น ออกจากนี้ก็ไปที่นั่น ออกจากนั้นก็ไปที่นั่น เตรียมเสร็จเรียบร้อยแล้วในบรรดาเครื่องบริวารที่มีอยู่ ก็พอดีกับสะพายออกก้าวเดิน กรรมฐาน ไม่มีคำว่าพะรุงพะรัง มีสมบัตินั้นสมบัตินี้ไม่ปรากฏ อะไรเกิดมามากน้อย ท่านไม่สนใจ เกิดมาทำอะไรก็แจกจ่ายไปหมดๆ ทั้งใกล้ทั้งไกล มีเท่าไรกระจายไปหมด ท่านไม่เคยเก็บ แล้วก็เพียงบริวารของท่านเท่านั้น อยู่ที่ใดจึงเป็นที่สงบสงัด

อัปปัจฉตา จะได้แก่ใครในสมัยปัจจุบันนี้ ใครจะยิ่งกว่าพ่อแม่ครูอาจารย์มั่นของ เราขึ้นชื่อว่าความมักน้อยแล้ว ที่อยู่ก็เป็นกระต๊อบกระแต็บอยู่อย่างนั้น ไปหรรษาที่ไหน อย่างกุกุที่ท่านพักอยู่บ้านหนองผืออนาในนี้ ก็ว่ากุกุพอประมาณ นี่ก็ครูบาอาจารย์ทั้งหลาย ที่เป็นลูกศิษย์ของท่านกราบวิงวอนขอท่าน เพราะญาติโยมในบ้านหนองผือนั้นเขาอยาก สร้างกุฏิถวายท่าน แล้วมากกราบเรียนครูบาอาจารย์ทั้งหลาย เช่นอย่างท่านอาจารย์ฝั้นเป็น ต้น อยากจะขอสร้างกุฏิถวายท่านสักหลังหนึ่งพอให้ท่านอยู่สะดวกสบาย เพราะท่าน

กันห้องศาลาอยู่เท่านั้น โรงฉันก็ฉันอยู่กับที่นั่น แล้วด้านหนึ่งก็เป็นมุมศาลา ท่านก็กันห้องอยู่ของท่านอย่างนั้น อยู่มาจนท่านก็ทำอย่างนั้น อยู่ที่ไหนท่านก็ทำของท่านอย่างสบายๆ อยู่บ้านโคกก็อยู่อย่างนั้น คือกันห้องติดกับศาลา กันห้องในศาลานั้นแหละมุมหนึ่งๆ เป็นที่อยู่อาศัย

ทีนี้เมื่อมาอยู่หนองผือท่านก็ทำอย่างนั้น ญาติโยมเขามีศรัทธาอยากจะสร้างกุฏิถวายท่าน แล้วไปกราบเรียนครูบาอาจารย์มีท่านอาจารย์ฝั้นเป็นต้น ให้กราบเรียนขอท่านตามความมุ่งหมายของประชาชนญาติโยมเขา ท่านยังไม่เห็น เอ้อ สร้างเสียทีเดียว ยุ่งอะไร นั่น อยู่นี้ก็สะดวกสบายแล้ว ไปอยู่ที่ไหนก็เพื่อความสะดวกสบายในการบำเพ็ญและธาตุขันธ์เพียงเท่านั้น ไม่เห็นจะยุ่งอะไรกับสิ่งเหล่านั้น ท่านว่าอย่างนั้น แล้วครูบาอาจารย์ท่านก็กราบเรียนขอร้องกับท่าน ต่อมาเห็นว่าอาการท่านนี่จึงได้สร้างขึ้นมากุฏิหลังนั้นเพราะผมอยู่ที่นั่น ท่านจึงได้มีกุฏิหลังนั้นอยู่ เวลาประชุมก็ประชุมรอบเฉลียงนั้นแหละพระเณรอยู่ตามนั้นท่านก็อยู่พักบน แล้วห้องหนึ่งก็เป็นที่พักหลับนอนของท่าน นี่คือความอยู่สบาย ความมักน้อย ความไม่วุ่นวาย

การก่อสร้างท่านไม่ปรากฏว่ามีที่ไหนเลย กุฏิก็เป็นกระต๊อบ ไปอยู่ที่ไหนท่านเป็นอย่างนั้นทั้งนั้นๆ นี่แหละท่านผู้ทรงมรรคทรงผลท่านเป็นอย่างนั้น ให้เราทั้งหลายระลึกไว้อย่างฝังใจอย่าได้ลืม นี่คือรากแก้วของปัจจัย ๔ ข้อเสนาสนะหรือปัจจัยเครื่องอาศัยทั้งหลาย มีแต่ความมักน้อยๆ ไม่ว่าอาหารการบิณฑบาตไม่หรุหราบไม่เหลือเฟือ ได้อะไรมาพอฉันเล็ก ๆ น้อยๆ เท่านั้นพอแล้วๆ จีวรก็เหมือนกัน ท่านก็ใช้ของท่านเท่านั้นเองท่านมีหรุหราบที่ไหน จีวร ๔ ผืน ๕ ผืนที่ไหน ก็เห็นมีจีวรอยู่ผืนเดียวเท่านั้นท่านใช้ ถ้าหน้าหนาวก็มีผ้าห่มห่มบ้างเท่านั้น นี่เป็นความมักน้อยทั้งนั้น เรื่องหยูกเรื่องยานั้นท่านไม่ยุ่งเลย จะว่ามักน้อยหรือไม่มักน้อยก็เลยพูดไม่ถูก เพราะท่านไม่ยุ่งกับหยูกกับยาอะไรเลย นี่ท่านผู้ทรงมรรคทรงผลได้เป็นที่กราบไหว้บูชาอย่างถึงใจของบรรดาลูกศิษย์ทั้งหลาย ท่านดำเนินในหลักสัสเลขธรรม นี่คือความมักน้อยที่กล่าวมาเหล่านี้ ในปัจจัยทั้งหลายมักน้อยทั้งนั้น จีวรก็มักน้อย บิณฑบาตก็มักน้อย ไม่มีอะไรที่ท่านจะเหลือเฟือให้ปรากฏเลย

เรื่องที่ว่าอยู่ในที่วิเวกหรือ วิเวกตา อสังสัคคณิกา นี้ก็ไม่เคยปรากฏว่าใครไปยุ่งท่านได้ แม้แต่ประชาชนญาติโยมไปหาช่วงเวลาชั่วเวลานี้ ท่านยังไม่อยากจะต้อนรับด้วยซ้ำ กับพระกับเณรเหล่านี้เหมือนกัน ให้ไปหาภาวนา มีแต่ไล่ไปภาวนา อย่ามายุ่งกันในเวลาไม่ควรยุ่ง เพราะฉะนั้นเวลาพระเณรขึ้นไปหาท่าน จึงไปเพียงไม่กี่องค์ในเวลาหนึ่งๆ ซึ่งควรจะขึ้นไปหาท่าน นี้ก็เรียกว่า อสังสัคคณิกา

วิเวกตา มีแต่ความสดทั้งวันทั้งคืนยืนเดินนั่งนอน ไม่มีอะไรมายุ่งมาเกี่ยว
 วิริยารัมภภา การแนะนำสั่งสอนเพื่อความ پاکความเพียรนี้ท่านเป็นพื้นฐานอยู่แล้ว
 ไม่ได้พูดเรื่องอื่นนอกจากความเพียร องค์ท่านเองถึงเวลาท่านก็ลงเดินจงกรม นั่งสมาธิ
 ภาวนาตามกำหนดกฎเกณฑ์ ตามเวล่ำเวลาไม่เคลื่อนคลาดเลย

ศีล สมาธิ ปัญญา วิมุตติหลุดพ้น ใครเป็นผู้ทรงไว้ ก็ท่านทั้งนั้นเป็นผู้ทรงไว้
 นี้รวมแล้วก็ป็นสัลเลขธรรม ๑๐ ประการ แล้วนำมาสั่งสอนลูกศิษย์ลูกหา ก็นำ
 ธรรมเหล่านี้มาแสดงเป็นพื้นฐานสำคัญของปฏิบัติ หรือบำเพ็ญเพียรบรรณผลนิพพาน
 อย่างไม่มีอะไรบกพร่องเลย เพราะธรรม ๑๐ ประการนี้เป็นแนวทางที่สมบูรณ์เต็มที่แล้ว
 การสอนก็เมื่อสอนตามแนวธรรม ๑๐ ประการนี้แล้ว ก็เรียกว่าสอนไม่บกพร่อง ผู้ปฏิบัติ
 ดำเนินตามแนวทางแห่งธรรม ๑๐ ประการนี้ ก็หาความบกพร่องไม่ได้ มีแต่วันจะสมบูรณ์
 พุณผลขึ้นไปเป็นลำดับลำดับ จนเป็นผู้ทรงบรรณผลทรงผลได้ ดังที่ท่านกล่าวว่า สมาธิ
 ปัญญา ก็เป็นแต่ละข้อๆ ของสัลเลขธรรม แล้วก็วิมุตติ วิมุตติญาณทัสสนะ ก็เป็น ๑๐
 สูดยอตแห่งธรรมแล้ว

ธรรมที่กล่าวมาเหล่านี้ เวลานี้กำลังจะกุดจะต้วนเข้ามา จะไม่มีปรากฏใน
 กิริยามารยาทของผู้ศึกษาเล่าเรียนและปฏิบัติทั้งหลายแล้วนะ จะมีแต่อยู่ในคัมภีร์ซึ่งเป็น
 ตัวหนังสือเพียงเท่านั้น ก็ไม่ปรากฏเป็นของดิบของตื้ออะไรสำหรับชาวพุทธเราทั้งหมด
 คุณค่าไปโดยลำดับแล้ว ธรรมเหล่านั้นก็เลยกลายเป็นของหมดคุณค่าไปตามคนหาคุณค่า
 ไม่ได้ พวกเราปฏิบัติถ้าไม่ยึดหลักธรรมที่กล่าวมาเหล่านี้ไว้ในหัวใจและดำเนินตามแล้ว
 ก็ไม่พ้นที่จะเป็นผู้หนึ่งๆ ในจำนวนของพระที่หมดคุณค่า เณรที่หมดคุณค่าหาราคาไม่ได้
 ในตัวของเรา ก็จะเหลือแต่เพศคือผ้าเหลืองห่มคลุมหัวตออยู่เท่านั้น

ตอมันไม่โยกไม่หวั่นไหวโยกคลอน แต่คนนี่ซิหวั่นไปไหนผิดที่ตรงนั้น โยกเยก
 คลอนแคลน ไปที่ไหนมีแต่โยกเยกคลอนแคลน ไปเพื่อหูกเพื่อลัมระเนระนาดสาดกระจาย
 ไปด้วยความไม่ดีทั้งหลาย พระมีมากเท่าไร เณรมีมากเท่าไรในวงศาสนาของพระพุทธเจ้า
 เลยกกลายเป็นความระเนระนาดไปด้วยความเลว ความสกปรกรกรุงรังไปหมด ขวางหูขวาง
 ตาชาวบ้านชาวเมือง ทั้งพาหิรชนผู้ไม่เกี่ยวกับศาสนาก็พลอยขวางตาไปด้วย เมื่อได้เห็น
 กิริยามารยาทของลูกศิษย์ตาคัดคือพระเณรแสดงออก เพราะความหมดคุณค่านั่นเอง

ขอให้เราทุกๆ ท่านจงสำนึกไว้เสมอ แล้วสำนึกอย่างฝังใจด้วย ถ้าเราไม่ได้ทรง
 นับตั้งแต่ศีลขึ้นไป ถึงสมาธิ ปัญญา วิมุตติหลุดพ้นแล้วก็หมดทำจริง ๆ คือนักบวชนี้
 เป็นแนวหน้า เป็นผู้ทีใกล้เคียงติดพันกับธรรมเหล่านี้มาก ไม่มีใครใกล้เคียงไปกว่านักบวช

นักปฏิบัติของเรา นี้เราก็นักปฏิบัติด้วย นอกจากเป็นนักบวชแล้วยังเป็นนักปฏิบัติด้วย เป็นยังงใจจิตของเราคือของเราอันนี้เป็นส่วนหยาบๆ พอที่จะรู้จะเห็นความผิดพลาดของตนได้ง่ายตาย สมาธิเป็นยังงใจสงบใหม่ในหัวใจของเรา เราบ้าเพ็ญสมาธิมาตั้งแต่วันเริ่มออกปฏิบัติจนกระทั่งบัดนี้

เป็นยังงใจสมาธิของพระพุทธเจ้า สมาธิของพระสาวกท่าน สมาธิของครูบาอาจารย์ทั้งหลายท่าน จึงเป็นสมาธิที่ครองหัวใจคนได้ ครองหัวใจผู้ปฏิบัติได้ สมาธิของเรายังพอที่จะเข้ามาใกล้ชิดติดพันกับเราได้บ้างไหม หรือมีแต่ความขี้เกียจขี้คร้านความท้อแท้ อ่อนแอ ความฟุ้งเพื่อเห่อเหิมเป็นบ้าไปตามโลกตามสงสารตลอดเวลานั้นหรือ ให้ตั้งปัญหาถามเจ้าของ เวลานี้เราบวชมาเพื่อสิ่งที่กล่าวมาเหล่านี้ หรือเราบวชมาเพื่อมรรคเพื่อผล เพื่อสมาธิเพื่อปัญญา เพื่อวิมุตติหลุดพ้น ชีวิตจิตใจของเราทุ่มลงไปเพื่ออะไร เวลานี้ เราทุ่มลงไปเพื่อโลกเพื่อสงสาร เพื่อกิเลสตัณหาซึ่งอยู่ภายในหัวใจของเรานี้ก็เต็มอยู่แล้ว เราทุ่มหาสิ่งเหล่านั้นมาเพิ่มอีกหรืออย่างไร ให้ถามเจ้าของ

ตามธรรมดาชีวิตจิตใจของเราที่ครองตัวมาทุกวันนี้ ก็คือครองตัวมาด้วยความเป็นนักบวช เพื่อการประพฤติปฏิบัติศีลธรรมทั้งหลายให้ปรากฏขึ้นภายในจิตใจของเรา มีสมาธิความสงบเย็นใจเป็นสำคัญ แล้วเป็นยังงใจหัวใจของเราเวลานี้ พอมีความสงบบ้างไหม ถ้ายังไม่มี ความสงบเลยตั้งแต่วันปฏิบัติมาจนกระทั่งปานนี้เวลานานเท่าไร บางองค์ก็บวชมานานปฏิบัติมานานแล้ว เพียงสมาธิเท่านั้นยังทำไม่ได้เอาไม่อยู่ เพราะความผาดโผนของจิต ด้วยอำนาจของกิเลสมันรุนแรง อย่างนั้นแล้วก็หมดหวัง

เราอย่าไปตีราคาเอาที่วันคืนปีเดือนเอาที่เพศของเรา กาลเวลาที่บวชมานานไม่นานไม่มีอะไรสำคัญในสิ่งเหล่านี้ เพราะกิเลสนั้นไม่ได้มีกาลสถานที่เวล่ำเวลา เป็นอกาลิโกเหมือนกันกับธรรมทั้งหลาย ใครสั่งสมใครยินดีใครพอใจ กิเลสก็ต้องพอกพูนขึ้นในหัวใจคนนั้นเป็นลำดับลำดับตา พระองค์นั้นโดยไม่ต้องสงสัย ให้ถามเจ้าของลงไปตั้งปัญหาถามลงไปชอกแซกซิกแซก ผู้จะปฏิบัติต้องใช้สติปัญญาหลายชั้นหลายตอน อย่ามาเพียงอยู่เฉยๆ กินเฉยๆ นอนเฉยๆ แบบเฉื่อยๆ ซาๆ เคลิบๆ เคลิ้มๆ ดูไม่ได้นะ

นี่เป็นครูเป็นอาจารย์ของหมู่ของเพื่อน เป็นผู้ย่อยแล้วค่อยได้มาเป็นผู้ใหญ่ของเพื่อนฝูง ตามความเสกสรรปั้นยอถือว่าเป็นครูเป็นอาจารย์ ตั้งแต่เป็นผู้ย่อยตั้งแต่ได้ตั้งใจประพฤติปฏิบัติมาก็ไม่ได้ลืมเลย เรียกว่าฝังลึกมาก ในภาคปฏิบัติวิธีต่อสู้กับกิเลสได้มีความนอนใจอยู่ที่จุดไหน ๆ แบบที่อยู่ไปกินไปอย่างนี้ เคยมีที่หัวใจตรงไหน เวลา

ไหน ในสถานที่ใดบ้าง พูดได้อย่างเต็มปากว่าไม่มี อย่างเด็ดเลย มีแต่ต่อสู้ตลอด แพ้ก็ต่อสู้ ชนะต่อสู้ ต่อสู้ยู่อย่างนั้นไม่หยุดไม่ถอย

เพราะฉะนั้นจึงว่าทุกข์มากในการแก้กิเลสนี้ ไม่มีอะไรทุกข์ในชีวิตของเรายิ่งกว่าการแก้กิเลส การต่อสู้กับกิเลส ฟาดฟันนั้นแหลกกับกิเลสนี้ทุกข์แสนสาหัสเดชะตาย บางครั้งบางครั้งมาถึงวิกฤตการณ์ขึ้นมาในเจ้าของเป็นเชิงกิเลสได้ใจก็มี เรายังเป็นยังไง หมดยุคค่าหมดยุคแล้วหรือ ถึงได้มาอยู่ในป่าในเขาในที่แร้นแค้นกันดาร อดอยากขาดแคลน บ้านเมืองเขาอยู่เขากิน โลกสงสารเขาอยู่เขากิน เราไม่ได้อยู่ได้กิน ต้องหายใจแหม่วๆ เหมือนจะหมดจะสิ้นลมหายใจไปอยู่ที่นี่ เราไม่มีคุณค่าอะไรเลยนี่เป็นยังไง นี่มันขึ้นบางที่มันกล่อมเจ้าของให้เคลิบเคลิ้มหลงใหลไปตามมันนั่นแหละ กิเลสอย่างนี้ก็มี แต่มีไม่นานพออันนี้ขึ้นแล้วทางธรรมะก็ขึ้นพร้อมกันเลย แก่กันไปในตัว นั่นจึงเรียกว่าต่อสู้กัน สอนหมัดกันต้องอย่างนั้น ไม่อย่างนั้นไม่ทันกับกิเลส

เราจะอยู่เฉยๆ เฉื่อยๆ ซาๆ ไปวันหนึ่งคืนหนึ่ง กินไปนอนไป โอ๊ย ผมทุเรศนะผมพูดจริงๆ มาอยู่กับหมู่กับเพื่อนผมทนเอามากที่สุดทีเดียว ถ้าตามธรรมดาตามจริตนิสัยของเราไม่อยู่ ตั้งแต่ต้นมาเลย ไม่อยู่ที่ไหนสะดวกสบาย นี่ตามอหิชาศิวาสนาเราแล้วจะไปอยู่ที่นั่น ถึงเวลาที่ควรจะไปก็ไป ไม่ห่วงใยเสียตายอะไรในโลกธาตุนี้ เพียงธาตุ ๔ ดินน้ำลมไฟ มันเคลื่อนแผ่นดินอยู่แล้วเสียตายอะไร นี่จะเป็นอย่างนั้น นี่ก็เพราะเห็นหัวใจของพระของเณร ทุกข์ยากลำบากขนาดไหนก็ทนเอา แต่เวลามาสอนแล้ว คุณธรรมซึ่งอยู่ในชั่วเอื้อมมือควรจะได้ถึงกันแต่ไม่ได้เลย เช่นสมาธิอย่างนี้ นี่ชิมันนำทุเรศมากนะ

ถ้าผู้ใดองค์ใดรายไยยังไม่ปรากฏเลย ให้ปลงธรรมสังเวชเจ้าของเสียตั้งแต่บัดนี้เป็นยังงี้ถึงได้ต้องปลงธรรมสังเวช คนสิ้นหวังหมดหวังเพราะไม่หวังอยู่ไปเหมือนสัตว์ไม่ได้มีความพลิกแพลงเปลี่ยนแปลงหลายแสนหลายคม เพื่ออรรถเพื่อธรรมในแง่ไหนแง่นี้บ้างเลยนี่มันพิลึกนะ โง่มหาโง่ เซ่อมมหาเซ่อ หรือว่าหยาบมหาหยาบก็ไม่ผิด ถ้าเราไม่ได้เคยคิดบ้างเลยนี้ นี่ที่สลดสังเวชนะ เพราะเคยดำเนินมาแล้วถึงได้นำสิ่งเหล่านี้มาพูดกับหมู่กับเพื่อน หากไม่เคยดำเนินมาจะเอาอะไรมาพูด

วิธีการต่อสู้กับกิเลส การบำเพ็ญนี้ทุกข์ยากลำบากขนาดไหน แสนสาหัส เคยพูดให้ฟังหมดแล้วไม่มีอะไรเหลือในหัวใจนี้ เรียกว่าพูดหมดเปลือกเลยกับวงพระสงฆ์ของเรา แต่ผลที่มองเห็นมันปรากฏแต่ความเชื่อๆ ซ้ำๆ เงอะๆ งะๆ เก๋ๆ กังๆ ไปอย่างนั้นไม่ให้สะดุดมันก็สะดุดเพราะสิ่งที่แสดงกันมันมี เรามองด้วยความเป็นธรรม สิ่งใดขัดมันต้องรู้ทันทีๆ จึงควรจะทราบไว้ว่ากิเลสมันละเอียดขนาดไหน เราเองยังเคลิบเคลิ้มอยู่

ตลอดเวลา คนอื่นมองไปเห็น แต่เราเองที่พันกันอยู่กับกิเลสไม่เห็นนี่ชิมันเป็นยังไง มันน่าคิดน่าอ่านอยู่มากนะ

จิตใจของนักบวชเราถ้าไม่มีความสงบแล้ว ร้อนเป็นพินเป็นไฟหาที่ปลงที่วางไม่ได้ แล้วไม่สมเพศของเราที่เป็นนักบวชเพื่อทรงมรรคทรงผลเลย เพราะมีแต่ทรงความกินความนอนเท่านั้น ใครก็ทรงได้ในโลกนี้ไม่เห็นยากอะไรในการทรงสิ่งเหล่านั้น ส่วนมรรคส่วนผลอันเป็นจุดมุ่งหมายของเราไม่ปรากฏเลยนี้ทำยังไง สมาธิถ้ามีย่อมมีความเย็นใจสบาย ถึงจะไม่มีความแยกคางทางด้านปัญญา แต่ก็มีอาหารพินของใจให้ได้อาศัยสงบร่วมเย็น เสวยกันอยู่ในความสุขคือความสงบนี้ ก็ยังพอเป็นพอไปในวันหนึ่งๆ เพื่อก้าวออกทางด้านปัญญา

ปัญหานี้สำคัญมาก ต้องนำออกใช้พินิจพิจารณาให้มากอย่าอยู่เฉยๆ การพิจารณานี้เป็นของสำคัญ ยังละเอียดกว่าขั้นสมาธิเป็นขั้นๆ ขึ้นไปอีก ก่อนที่จะให้เป็นปัญญาต้องได้ใช้ความพินิจพิจารณาบังคับบัญชาจิตใจ หากเป็นความสงบแล้วก็ต้องออกทางด้านปัญญาเพื่อพิจารณา ถ้าไม่สงบเลยนี้จะไปพิจารณา โอ๊ย อย่าหวังนะ พอออกพินนี้ก็ป็นสัญญาอารมณ์ไปเลย เป็นสมุทัยล้วนๆ วางั้นเลย ไม่ได้เป็นปัญญาซึ่งเป็นองค์มรรคแหละพอพิจารณาว่า อนิจจัง ก็ดี ทุกข์ ก็ดี อนตตา ก็ดี อสุภะอสุภังก็ดี มันจะข้ามปั๊บๆๆ ไปเลย ไปในธรรมตรงกันข้าม โดยที่ไม่เสกสรรปั้นยอขึ้นก็ตาม มันก็ไปหาสิ่งตรงกันข้าม ทุกข์มันก็ถือว่าเป็นสุขเสีย อนิจจัง แปรเท่าไรมันก็ไม่แปร พอให้เห็นครู่หนึ่งยามหนึ่งก็เอา จิตมันไปอย่างนั้นเสีย นี่ละเรื่องกิเลสมันแบ่งสันปันส่วนแทรกกินอยู่ตลอดเวลาทั้งๆ ที่เราพิจารณาธรรมเหล่านี้ ว่าอสุภะอสุภัง อนิจจัง ทุกข์ อนตตา มันแทรกอยู่ในนั้นๆ ได้งามครู่หนึ่งก็เอา ได้สวยครู่หนึ่งก็เอา นั่นฟังซิ ได้ครู่เดียวๆ ก็เอา สุดท้ายมันกลืนเอาหมดไม่มีอะไรเหลือเลยภายในจิตใจ นี่ชิมันทุเรศนะ

แล้วเวลานี้วงปฏิบัติของเราครูบาอาจารย์ก็ยิ่งหมดไปๆ ทุกวันทุกวัน จนหาผู้จะทรงอรรถทรงธรรม แสดงอรรถธรรมให้เป็นหลักเป็นเกณฑ์แก่เพื่อนแก่ฝูงแก่ลูกศิษย์ลูกหานี้แทบจะพูดได้ว่าไม่มีแล้วนะเวลานี้ ถ้าใครจะตั้งเนื้อตั้งตัวก็ตั้งเสีย ถ้าพูดถึงเรื่องความห่วงใย แต่ก่อนผมก็ไม่ห่วงใยหมู่คณะเหมือนทุกวันนี้ที่ทำงานไม่ได้ ทุกวันนี้รู้สึกเป็นห่วงเป็นใยอยู่มาก เพราะฉะนั้นจึงต้องไปวัดนั้นไปวัดนี้ ที่เราไปเองเรามีความหมายของเราไม่ใช่ไปเฉยๆ ไปมีความหมาย เพื่อแนะนำสั่งสอนเพื่อเป็นกำลังใจของผู้ปฏิบัติ ตรงไหนที่ควรจะส่งเสริมก็ส่งเสริมให้ ตรงไหนที่ควรจะตำหนิติเตียนว่าไม่เหมาะไม่สมเพื่อแก้ไขตัดแปลง ก็ให้ได้แก้ไขตัดแปลงในเวลาที่เราไป เพราะฉะนั้นเราจึงไปเสมอ ทุกข์ยากลำบาก

ถ้าพอไปได้เราก็ไป ไปเพื่อห่มเพื่อเพื่อน นี่เราก็อยู่ด้วยกันเสียด้วยซ้ำในวัดนี้ มันก็น่าจะมีแก้ไขปฏิบัติให้เต็มเม็ดเต็มหน่วย

เราอย่าไปยุ่งไ้เรื่องโลกเรื่องสงสาร มันเคยมีมานี้ตั้งก็กัปกี่กัลป์ ฟังแต่ว่ากัปกี่กัลป์ นี้ยังจะนับไม่ได้อีกด้วย จะว่าอะไรเพียงกัปครึ้งกัป นับไม่ได้ไม่รู้วาก็กัปกี่กัลป์ โลกมันเคยเป็นมาอย่างนี้หมุนมาอย่างนี้ ทั้งดีทั้งชั่ว ทั้งสุขทั้งทุกข์ ทั้งรักทั้งชัง หมุนเวียนกันไป ด้วยสิ่งเหล่านี้แหละ เพราะไม่มีที่อื่น โลกก็คือโลก ทุกข์ อนิจจัง อนตตา โลกหมุนเวียน โลกของกิเลสเป็นโลกประเภทนี้ให้จำเอา ที่กิเลสติดพันนักชอบนักก็คือโลกประเภทนี้แหละ ว่ารักแล้วความชังก็มาด้วยกัน ความทุกข์ก็มาด้วยกัน มันไม่ได้แยกกันได้นี้ละ ว่ารักแล้วชังก็มาด้วยกัน แล้วความทุกข์ก็มาด้วยกัน สุขชั่วขณะเดียวความทุกข์ก็ทับเข้าไปๆ ในเวลาเดียวกันไม่เห็นเนิ่นนานอะไรเลย อนิจจัง ทุกข์ อนตตา ท่านประกาศกังวานอยู่ภายในหัวใจ ก็ประกาศกังวานอยู่ในอรรถในธรรมทั้งหลาย ทั้งคัมภีร์ไบบลานทั้งครูบาอาจารย์ ท่านก็ประกาศสิ่งที่มันมีมันเป็นอยู่อย่างนี้ตลอดมานั่นเอง แล้วเราจะไปตื่นอะไรที่ไหน มันไม่มีอะไรที่จะนำตื่นแหละ

ให้ดูหัวใจเจ้าของผู้มันติดมันดินไปตื่นนั้นตื่นนี้ นี่ละสำคัญมาก หัวใจนี้แลเป็นโรงงานอันใหญ่โตที่สุด วันหนึ่งๆ มันไม่หยุดไม่อยู่ เราตื่นอารมณ์เจ้าของแหละ วันหนึ่งๆ ไม่ได้ตื่นอะไรนะ ต้นไม้ก็เป็นต้นไม้ ภูเขาเป็นภูเขา ดินฟ้าอากาศเป็นสภาพของเขายู่ดั้งเดิมๆ มีอยู่อย่างนั้น ไปที่ไหนก็มี อยู่ที่ไหนก็มีสิ่งเหล่านี้ แต่เมื่อไม่มีจิตออกไปวาดภาพออกไปปรุงไปแต่งไปสำคัญมันหมาย ว่าเขาเป็นอย่างนั้นเขาเป็นอย่างนี้ แล้วชนทุกข์มาให้ตัวเอง ก็ไม่มีอะไรแสดง มีแต่จิตเท่านั้นเป็นผู้แสดงและหลอกลวงตัวเอง ชนทุกข์เข้ามาใส่ตัวเองก็มีเท่านี้

ให้ดูจิตของเรา นี่แหละตัวมหาเหตุอยู่ตรงนี้เอง ไม่อยู่ที่ไหน มันวาดเรื่องนั้นวาดเรื่องนี้อยู่ตลอดเวลา ขณะที่จิตสงบเท่านั้นที่มันไม่วาด เช่นจิตผู้เป็นสมาธิแนบแน่นไม่วาดภาพ เหลือแต่ความรู้อันเดียวที่ละเอียดสุด สักแต่ว่ารู้เท่านั้น ถ้าว่ามากกว่านั้นก็พูดไม่ถูก ถ้าลงสมาธิเป็นขั้นละเอียดแล้วเราจะพูดได้เพียงแต่ว่าสัก แต่คำว่าสักไม่ใช่สักแบบไม่มีราคาราคานะ คืออากัปกิริยาที่เราจะนำออกมาจากธรรมชาตินั้น จะได้เพียงสักแต่ว่ารู้ เพราะความรู้มันละเอียด ที่จะพูดให้ชื่อให้นามอะไรๆ พูดไม่ถูก จิตประเภทนี้

เพราะฉะนั้นผู้บำเพ็ญทั้งหลายจึงติดสมาธิ เมื่อถึงขั้นละเอียดแล้วติดได้ เราก็ติดมาพอแล้วจึงได้พูดอย่างไม่สะทกสะท้านไม่กระดากอาย มันติดจริงๆ ให้อยู่สักเท่าไรก็อยู่ได้ไม่มีอะไรกวน พอจิตปรุงแยบออกมาแล้วใจแล้ว แต่ก่อนเพลิน เรื่องสังขารความคิด

ความปรุ่ง สัญญาจำนนหมายนี้ มันคิดสักเท่าไรมันกวนใจเท่าไร ใจยิ่งเพลนไปกับมันไม่
รู้เนื้อรู้ตัวเลย แต่เวลาถึงขั้นที่ละเอียดเข้าไปกว่าขั้นประเภทนี้แล้ว ขั้นประเภทนี้
กระเพื่อมขึ้นมาเท่านั้นเป็นเรื่องกวนใจแล้ว จึงไม่คิดไม่ปรุ่งอะไร ตาเห็นก็ปรุ่งขึ้นแล้ว หู
ได้ยินก็ปรุ่งขึ้นแล้ว ไม่มีอะไรก็ตาม ความแยะขึ้นภายในจิตเป็นสังขารมันก็ปรุ่งแล้ว มัน
กวนทั้งนั้น

เมื่อถึงขั้นจิตที่ละเอียดกว่านี้แล้ว ความคิดปรุ่งก็เป็นความรำคาญ มากกว่านั้นก็
เป็นความทุกข์ เพราะสิ่งเหล่านี้กวน อยู่ในนั้นไม่กวน อยู่ได้อย่างสะดวกสบาย ก็ชั่วโงม
ก็อยู่ได้ เพราะฉะนั้นจึงติดชิเพราะเป็นอารมณ์ที่จะทำให้ติดได้ แต่มันก็ได้เท่านั้น ให้เลย
นั้นไม่เลยถ้าไม่ใช่ปัญญาเป็นผู้บุกเบิก ดังนั้นท่านจึงสอนให้ออกทางด้านปัญญา ถ้าจิตมี
อย่างนี้มันก็พออยู่พอกินพอเป็นพอไปคนเราพระเรานะ ให้มีความสงบเย็น ไม่มากขนาด
นั้นก็ตาม เพียงสงบไม่ยุ่งเหยิงวุ่นวายกับโลกกับสังสารดังที่โลกๆ เขาว่ากันนั้นก็ยังดี
ไม่ได้ถึงขนาดนั้นก็ให้ได้ในขนาดนี้ พออยู่พอเป็นพอไปนี่ก็ยังมี

ที่นี้มันไม่ได้จะทำไ้ เมื่อไม่ได้จิตก็ต้องหมุนไปเหมือนกันกับโลกเขาละชิ ถ้า
เหมือนกันกับโลกแล้วเราก็เร็วกว่าโลก หาความเป็นสาระอะไรในตัวเองไม่มีเลย ทั้งๆ ที่
ธรรมพระพุทธเจ้าประกาศกั้วมาตั้งแต่ ๒๕๐๐ กว่าปีแล้ว ว่ามรรคเป็นมรรค ผลเป็นผล
ทุกสิ่งทุกอย่างคงเส้นคงวาหนาแน่นไม่มีอะไรบกพร่องเลย แต่ตัวของเราสร้างควม
บกพร่องจากอรรถจากธรรมแก่ตัวเองอยู่ตลอดเวลา และเข้าใกล้ชิดติดพันกับพินกับไฟ
ตลอดเวลา เป็นยังงั้มันเข้ากันได้หรือ ให้ถามตัวเองชิ

วันหนึ่งคืนหนึ่งนี้มันจะมีแต่อย่างนั้นนะ จิตถึงสงบไม่ได้ ถ้าลงเอากันให้ถึงเหตุถึง
ผลถึงพริกถึงขิงแล้วไปไม่รอด ยังงั้ก็ไปไม่รอดกิเลส พระพุทธเจ้าปราบมันจนได้เป็น
ศาสดาองค์เอก พระสาวกทั้งหลายปราบมันจนได้เป็น สรรณิ คจฺฉามิ ของพวกเรามาแล้ว
ทำไมเรานำเครื่องมือของท่าน คือธรรมของท่านมาปราบ กิเลสก็เป็นกิเลสประเภท
เดียวกัน ไม่มีกิเลสแหวกแนวผิดแปลกจากกิเลสครั้งพุทธกาลมาในแง่ใดเลย ก็กิเลส
ประเภทเดียวกัน แล้วทำไมเรานำมาใช้มันถึง ถ้าเป็นมิดก็มีแต่สันไปเสียไม่มีคม มัน
กลายเป็นอาวุธของกิเลสไปเสีย นอกจากนั้นก็ยื่นด้ามให้เขาฟันหัวเจ้าของเข้าไปเสีย คิด
ออกไปว่าจะคิดเป็นธรรม ก็เหมือนกับว่ายื่นด้ามดาบให้กิเลสฟันเอาๆ พอคิดไปว่าจะ
เป็นปัญหา กลับเป็นสัญญาเข้ามาฟันเจ้าของเสีย มันเป็นอย่างนั้นเพราะเราไม่ทันมัน

ที่นี้จะทำยังงั้ผู้ปฏิบัติ มันไม่มีอะไรติดจิตติดใจเลย ขึ้นชื่อว่าธรรมของพระพุทธเจ้า
ที่ว่าดวงประเสริฐหรือแดนประเสริฐ ไม่ปรากฏเลยนี้เป็นยังงั้พวกเรา เลยเป็นเพียงคำ

บอกเล่ากันมาเฉยๆ สุดท้ายก็เป็นลมๆ แล้งๆ ไป เชื่ออรรถเชื่อธรรมก็พอลมๆ แล้งๆ ไม่ได้เชื่อเต็มเม็ดเต็มหน่วยเหมือนเชือกิเลส การชวนชวายเป็นถ่วงกับกิเลสแล้วท่วมหมดๆ ถ้าเรื่องอรรถเรื่องธรรมแล้วทำเหาะๆ แหะๆ เหมือนกับของไม่จำเป็น ธรรมไม่เป็นของจำเป็น ธรรมไม่มีคุณค่า ธรรมไม่มีราคาจึงไม่ยากคิด ไม่ได้ทุ่มลงไปหมดตัวเหมือนทุ่มให้กิเลสว่าเป็นของมีราคาต่ำกว่าธรรมนั้นซี่ ผลของมันจึงแสดงเป็นพินเป็นไฟในหัวใจของเราเราตลอดมา และยิ่งนับวันพันกันไปร้อนกันไปตลอดเวลา เราจะหาที่ยึดตรงไหน ให้กิเลสยึดในหัวใจเรา อย่าไปฝัน อย่าไปเพ้อเหลวไหลนะ ให้กิเลสพายุตีในเรื่องความทุกข์ความทรมาน ความเป็นพินเป็นไฟทั้งหลายนี้ไม่มีทาง ถ้าไม่ใช่ธรรมเป็นน้ำดับไฟแล้วยังไงก็ไม่มีทางสงบได้ เรื่องของกิเลสกับหัวใจสัตว์โลกมีหัวใจเราเป็นสำคัญ จึงต้องนำธรรมเข้ามาแก้กันจึงจะมีหวัง

ทุกข์ขนาดไหน เอ้า เป็นตายดับลงไป มันเป็นอย่างกิเลสไม่ตายก็ให้เราตายเท่านั้น ธรรมแท้ๆ เป็นเครื่องดับกิเลสทำไมจะดับไม่ได้ถ้าตั้งหน้าตั้งตาประพฤติปฏิบัติเพื่อดับกิเลสจริงๆ เพียงสมาธินี้เป็นไปไม่ได้แล้ว โห อย่าอยู่ให้หนักโลกเลยว้างนี้ ให้ความเจ้าของ อย่าให้หนักศาสนาเลย เพราะธรรมนี้สดๆ ร้อนๆ แท้ๆ ที่ควรจะตัดเจ้าของความทุกข์ที่อยู่กับเจ้าของ ความวุ่นวายทุกอย่างของจิตไม่มีสมาธินี้มันยุ่งจริงๆ นะ ใครที่เคยเป็นมาด้วยกันทุกคน ทำไมจะต้องได้บอกกันในเรื่องวุ่น เพราะความไม่มีจิตสงบนี้มันเป็นตัวด้วยกันทั้งนั้น

พอมีจิตสงบพบบอกก็เห็นโทษแห่งความวุ่นวายทันที และเห็นคุณค่าแห่งความสงบของใจทันที และมีแก้ไขคนเรามาถึงบำเพ็ญได้ ถ้าไม่มีอะไรเลยนี้ หมดเท่านั้นนะ บวชเข้ามาในศาสนาก็เป็นโมฆะๆ อะไรก็เป็นโมฆะ ขึ้นชื่อว่าธรรมแล้ว ไม่ว่าสมาธิธรรม ปัญญาธรรม วิมุตติธรรม ทุกสิ่งทุกอย่างเป็นโมฆะๆ ในตัวของเราไปหมดไม่มีอะไรเหลือเลย ขึ้นชื่อว่ากิเลสตัณหาอาสวะอันเป็นพินเป็นไฟแล้วอัดแน่นอยู่ในหัวใจๆ มันก็ไม่ผิดอะไรกับโลกเขา ยิ่งกว่าโลกเขาอีกที่ความเลวของเราซึ่งเป็นนักบวชไปสั่งสมกิเลสถึงขนาดนั้นแล้วให้ตั้งปัญหาถามเจ้าของชี เราเป็นแต่เพียงผู้ให้แง่ให้อุบายต่างๆ เท่านั้นเอง ส่วนที่จะตั้งปัญหาถามเจ้าของเป็นเรื่องของเจ้าของเอง อุบายแยบคายมี เราพิจารณาให้มีทำไมมีไม่ได้ ต้องมีได้ ปัญญาไม่สิ้นสุดอยู่กับผู้ใด ขึ้นอยู่กับผู้ชอบคิดอ่านไตร่ตรองในวงของธรรม อย่าไปคิดแบบโลกเขา ถ้าคิดแบบโลกก็เป็นโลกไปเลย กลายเป็นสมุทัยเผาเจ้าของอีกแล้ว ถ้าคิดเป็นแง่อรรถแง่ธรรม คิดเท่าไรก็ค่อยเป็นอรรถเป็นธรรมไปเรื่อย ๆ จนกระจ่างแจ้งขึ้นมาในหัวใจ

ไม่ต้องถามใครก็รู้อเองว่าปัญหาธรรมเป็นเช่นไร ปัญหาทางโลกเป็นอย่างไร ต่างกันอย่างไร คำว่าปัญหาๆ มี ๒ ประเภท ท่านจึงเรียกว่า โลกียปัญหา โลกุตระปัญหา ปัญหาทางธรรมหมุนไปจนกระทั่งถึงปัญหาชั้นสูง ท่านเรียกว่าโลกุตระปัญหา โลกียปัญหา ปัญหาในธรรมก็ตามมันยังแฝงอยู่ด้วยโลก ยังพืดยังเหวี่ยงกันอยู่ก็ยังเรียกว่าโลกียปัญหาได้ แต่ปัญหานี้มีธรรมแทรกอยู่ ถ้าพูดถึงเรื่องเสียก็ไม่เสียมากเพราะต่อสู้กันอยู่ แต่ปัญหาแบบโลกล้วนๆ นี้ไปหมดเลยไม่มีอะไรเหลือ

มันอดคิดไม่ได้นะ อยู่กับหมู่กับเพื่อนมานานแล้ว นี่ก็ยิ่งลำบากลำบากไม่อยากจะทำอะไร วันหนึ่งคืนหนึ่งอยู่เพียงลำพังเจ้าของเท่านั้นก็พอแล้ว มันหัดมันย่นเข้ามาทุกอย่าง โลกกว้างแสนกว้างก็ไม่เห็นอะไรกว้าง ก็มีแต่ชั้นของเราที่อยู่กับเราซึ่งพืดเหวี่ยงกันอยู่นี้ กระทบกระเทือนกันอยู่นี้ พอสิ้นกำลังแล้วมันก็มุดมอดลงไปตามธรรมชาติของมัน คือธาตุเดิม ได้แก่ ดิน น้ำ ลม ไฟ อยู่ในตัวของเรานี้ก็เป็นธาตุ ๔ ดิน น้ำ ลม ไฟ เราหากไปเสกเอาแบบหน้าด้านเฉยๆ ว่าเป็นเราเป็นเขาเป็นของเขารองเรา จากนั้นก็ลุ่มลุ่มไปว่าของน่ารักน่าชังไปอย่างนั้น ก็เลสตัวนี้มันหน้าด้าน ลงได้ติดก็เลสตัวนี้แล้วไม่มองดูหน้าใครแหละ มันจะเอาให้ได้อย่างใจมันอย่างเดียว ทั้งๆ ที่เหล่านี้ก็คือธาตุ ๔ ดิน น้ำ ลม ไฟนั่นแล หากพิจารณาลงไปแล้วก็เป็นที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนไว้ไม่เห็นผิดอะไรเลย มันก็มีเท่านี้ ออกข้างนอกไปก็ธาตุอันเดียวกันนี้ สภาพอันนี้ไม่นอกเหนือไปจากกฎ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา แล้วจะไปตื่นหาอะไร เข้ามาภายในนี้ก็หาที่ยึดที่เกาะพอจะเป็นสาระไม่มี

พิจารณาให้รอบอย่างนั้นซิ เมื่อรอบแล้วก็ ยถาภูตัญญาณทสฺสนิ รู้เห็นตามเป็นจริงที่มีอยู่แล้วแสนสบาย ยถาภูตัญญาณทสฺสนิ มันมีมันเป็นอยู่ยังงี้ ก็รู้เห็นตามธรรมชาติแห่งความมีความเป็นของมันแล้วก็ไม่ตื่นตื่น ปล่อยวางไว้ตามความจริงของมัน นั่นผู้ท่านปลงท่านปลงอย่างนั้น นี่ละปัญหาพาให้ปลง เราจะไปปลงเฉยๆ ปลงไม่ปลง ปลงไม่ได้ ต้องเอาปัญญาเป็นผู้ปลง เมื่อรู้แจ้งเห็นชัดแล้วไม่ต้องบอกให้ปล่อยก็ปล่อยเอง นี่คือชั้นปัญญา หาอุบายพิจารณาซิ

ภาวนาหาความสงบไม่ได้นี้ แหม วาจันเลยนะ ภาวนาทุกวันๆ ไม่สงบเลยก็ยังอยู่ไปได้อย่างไม่ลืมหูลืมตานี้มันพิลึกนะ ไม่ตื่นเนื้อตื่นตัวบ้างเลย ทั้งๆ ที่วันนี้กับเมื่อวานนี้ไม่เห็นอะไรผิดกัน ตั้งแต่บวชใหม่มาจนกระทั่งบัดนี้ก็ไม่เห็นมีอะไรแปลกกันเลย ภูมิธรรมภูมิธรรมพอจะปรากฏในหัวใจว่า ตั้งแต่บวชมา ระยะบวชที่แรกเป็นอย่างนั้นๆ ปฏิบัติที่แรกเป็นอย่างนั้น มาบัดนี้จิตของเราเป็นอย่างนี้ๆ ถ้างงไม่เห็นความเด่นแห่งความสุขความเจริญของใจแตกต่างกันเลย ตั้งแต่เริ่มแรกมาจนกระทั่งบัดนี้แล้วก็หมดค่า

นะ แล้วยิ่งนับวันจะจมไปด้านไปทุกวัน ต่อไปก็ว่ามีอายุพรรษามากแล้วก็แก่ขึ้นในสิ่งที่ไม่ควรจะแก่นั้นแหละ

ความซี้เกียจซี้คร้าน ความสำคัญตนว่าเป็นผู้ใหญ่ก็เอาละที่นี้ มันก็ไปแบบโลกๆ ไปเสียเลยไม่รู้เนื้อรู้ตัว นี่เสียได้ อันนี้ทำให้คนเสียได้อีก เวลานี้เป็นยังไงในหัวใจเรา มันจะเป็นแบบนั้นหรือเป็นแบบไหนถามเจ้าของเข้าไปซิ ถ้าไม่ตั้งหน้าตั้งตาเอาจริงๆ จะไม่ได้ นะ เวลานี้ก็ยิ่งท่วมทับเข้ามาๆ ไม่ว่าจะแฉ่ไหนมุมใด อำนาจของกิเลสกำลังมากเวลานี้ แผ่อำนาจเอามากทีเดียว ไม่ว่าจะชาวบ้านชาววัด ไม่ว่าจะชาวพุทธไม่ชาวพุทธ มันหากแบกพินแบกไฟเผาไหม้ตัวเองอยู่ด้วยกันทั้งนั้น เลยไม่เห็นแปลกว่าใครที่มีความสงบสุขสบายต่างกันบ้าง ไม่ปรากฏ เพราะหัวใจเป็นไฟอยู่ นั่นละรากฐานอันใหญ่โตก็คือหัวใจ อะไรจะขาดตกบกพร่อง อะไรจะมีหรือไม่มีก็ตาม ขอให้หัวใจทรงอรรถทรงธรรมแล้วเย็น อันนี้สำคัญ เด่น นี่ไม่มีนั้นซิจะทำยังไง เราผู้ปฏิบัติเพื่อความมีในธรรมทั้งหลายเหล่านี้อยู่แล้วทำไมจะไม่มี วันหนึ่งๆ เลยจิตไปจางไป หาความเข้มแข็ง หาความเข้มข้นในหัวใจ ไม่มีเลยนี้ทำไ

เพียงพูดแค่นี้ก็เหนื่อยแล้ว เอาแค่นี้ละ